

نگاهی کوتاه به جنگ نخست تریاک

۱۲ مهر ۱۴۰۰ ساعت ۱۲:۲۵

بعد از شکست چین، انگلیس عهدنامه نانکینگ را در ۲۹ اوت ۱۸۴۲م. منعقد کرد که مطابق با آن چین ملزم به پرداخت غرامت جنگ و خسارت تریاک‌های از بین رفته گردید و چند بندر خود را نیز بر روی انگلیسی‌ها گشود. از آن پس، انگلیس و فرانسه به صدور مواد مخدر به چین، توسعه بیشتری بخشیدند. همچنین مطابق با این عهدنامه بریتانیا هنگ کنگ را از آن خود نمود و از حق کاپیتولاسیون برخوردار شد.

در تاریخ جریان استعمارگری، می‌توان از چین به عنوان کشوری یاد کرد که بسیار دیرتر از بسیاری از کشورهای آسیایی و آفریقایی تحت سلطه قرار گرفته؛ اما در مقابل از همان دوره آغاز استعمارگری با جنگ‌ها و کشمکش‌های فراوان سیاسی و اقتصادی مواجه شد. یکی از مهمترین این کشمکش‌ها، جنگ با انگلستان بود که از آن با عنوان جنگ اول تریاک یاد می‌شود. بعد از آنکه منافع استعماری انگلیس در چین با مشکلاتی مواجه شد، این کشور با راه انداختن این جنگ در حفظ منافع خود برآمد. با این مقدمه کوتاه، در ادامه به بررسی بیشتر این جنگ و علل آن پرداخته می‌شود.

جنگ تریاک چه بود و چرا رخ داد؟

جنگ نخست تریاک، جنگ میان چین و انگلیس است که در سال ۱۸۴۰ آغاز شد و به مدت دو سال بین دو کشور ادامه داشت. گویا علت اصلی این جنگ تهدید غیرمستقیم منافع انگلیس توسط چین بود. بدین معنا که چین به عنوان بزرگترین صادرکننده چای به انگلیس، باعث تراز تجاری مثبت با این کشور شده و در مقابل همین موضوع باعث شده بود که بخش اعظمی از سرمایه انگلیس صرف خرید چای شود. در این شرایط تاجران بریتانیایی هند تصمیم گرفتند با گسترش اجباری تریاک به چین در قبال دریافت چای، این تزار را نفع خود تغییر دهند.

این تصمیم در حالی صورت گرفت که پیش از این مبنای مبادله دو کشور چای در مقابل نقره بود. بر اساس این تصمیم بریتانیا به سیاست تشویق مردم چین به استفاده از تریاک روی آورد. انگلیس پیش از چین هم این برنامه را با حيله و فریب در کشورهای چون هند پیاده کرده بود. به عنوان مثال جان مور ژنرال انگلیسی (۱۸۰۶-۱۷۶۱ میلادی، برابر با ۱۱۸۵-۱۱۴۰ شمسی) تریاک را برای مردم قحطی زده هند مفید دانسته و گفته بود با مختصری تریاک می‌توان بر گرسنگی چیره شد توماس کوین سی نویسنده انگلیسی قرن نوزدهم نیز، تریاک را ستوده و آن را مائده آسمانی خواند.^۱

البته آغاز ورود تریاک به چین هم دقیقاً توسط انگلیس نبود؛ بلکه تریاک در چین ابتدا توسط اسپانیایی‌ها وارد شد، سپس هلندی‌ها بدان دامن زدند و بعد انگلیسی‌ها به توسعه آن همت گماردند و اعتیاد، گریبان گیر مردم چین گردید.^۲ هر چند صدور

ترياک به چين توسط انگليس نيز از اواخر قرن هجدهم آغاز شده بود. بر اين اساس انگليسي‌ها، در سال ۱۹۷۹ چيني‌ها را با دست و دل‌بازی از ترياک بهره‌مند کردند که گرچه برای استفاده از «خصوصيات درماني» خشخاش با ميزان ترکيب بالا توجه چنداني نشان ندادند ولی متأسفانه برای استفاده لذت جويانه در دام اين ماده افیونی افتادند.

به همين علت داد و ستد و بازگشائی ترياکخانه به سرعت گسترش يافت به طوری که دولت چين پس از سال‌ها بی‌اعتنائی، سرانجام وحشت زده چشم‌هايش را به روی مصیبتی که در شرف وقوع بود باز کرد و دريافت که خسارت مصیبت‌بار کليت بافت اجتماعی کشور را تهديد می‌کند. تا جائی که در سال‌های ۱۸۳۰ شمار معتادان در چين به ميليون‌ها نفر رسیده بود.^۳ وقتی وضعیت چين به حالت بغرنج رسيد و تعداد افرادی که جان خود را بر اثر اين ماده از دست دادند، افزایش يافت، چين تصميم گرفت ورود آن را ممنوع کند. در اين شرايط انگليس دست به کار شد و جنگ ترياک را به راه انداخت.

همچنين در دلایل دیگری در رابطه با علت آغاز جنگ نخست ترياک میان دو کشور آمده است گرچه تراز تجاری چين با انگليس تا حدی پيشی گرفته بود، اما تراز کلی اقتصاد چين با کشورهای ديگر منفي بود و همين موضوع ضمن ايجاد کسری بودجه برای دربار چين، زمينه را برای افزایش نفوذ بيگانگان و به تبع آن افزایش مصرف ترياک افزایش داد. بر اين اساس سده نوزدهم دوران سلطه فزاینده بيگانگان بود. درباری که در داخل به سبب دشواری‌های اقتصادی و قيام‌های بی‌شمار و نيز پراکندگی نیروها درنتيجه گسترش قلمرو امپراتوری تضعيف شده بود، از سال‌های ۱۸۲۰ با کسری تراز تجارت خارجی به ویژه در زمينه تجارت ترياک روبه رو شد. بعدها قراردادهای چين با کشورهای امپرياليستی تحقيرآمیز بيان شد؛ اگرچه برخی از گروه‌ها در چين از برقراری رابطه تنگاتنگ با کشورهای غربی ابراز خرسندی می‌کردند.^۴

در موارد ديگر به موضوع اهميت استراتژیک چين برای انگليس و تأثیر آن بر جنگ ترياک نيز اشاره شده است. چنانچه گفته شده است حفظ کنترل مصر و مسیری که از کانال سوئز می‌گذشت تنها راهی بود که بریتانیایی‌ها می‌توانستند از منافعشان در هندوستان حفاظت کنند. آن‌ها در پی آن بودند تا آن جا که می‌توانند مسيرها و مناطق تجاری پيرامون هندوستان را نيز تحت کنترل خود درآورند. از یک سو، اين امر حضور رقبای اروپایی را کاهش می‌داد يا حذف می‌کرد و در نتيجه مرزها و بازارهای هندوستان را برای بریتانیا امن نگه می‌داشت. از سوی ديگر، بریتانیایی‌ها به بازارهای تازه‌ای در آسیای شرقی برای بهره‌کشی دست پيدا می‌کردند. امپرياليست‌های بریتانیایی اوایل قرن نوزدهم دریافتند که چين بالقوه یکی از بارزترین اين بازارهاست.^۵

از اين رو گسترش ترياک به اين کشور می‌تواند دريچه‌های جدیدی برای استعمارگری چون بریتانیا باشد. گذشته از آنکه دليل اصلی جنگ ترياک چه بود، واقعیت آن است که افزایش تحمیلی صدور ترياک به چين نقش مهمی در آغاز جنگ داشت. درواقع با گسترش ترياک، چين که اين وضعیت را به نفع اقتصاد خود نمی‌دانست به مخالفت جدی با اقدام انگليس پرداخت. انگليس هم با تحمیل جنگ دو ساله عليه چين، نارضايتی خود از اقدامات مدافعه‌جويانه چين را به نمايش گذاشت. سرانجام اين جنگ، شکست چين بود که علیرغم وسعت و جمعیت زياد، يارای جنگیدن در برابر استعمارگری که از فنون پيشرفته بهره‌مند بود را نداشت.

بعد از شکست چين، انگليس عهدنامه نانکينگ را در ۲۹ اوت ۱۸۴۲م. منعقد کرد که مطابق با آن چين ملزم به پرداخت غرامت جنگ و خسارت ترياک‌های از بين رفته گرديد و چند بندر خود را نيز بر روی انگليسي‌ها گشود. از آن پس، انگليس و فرانسه به صدور مواد مخدر به چين، توسعه بیشتری بخشيدند.^۶ همچنين مطابق با اين عهدنامه بریتانیا هنگ کنگ را از آن خود نمود و از حق کاپيتولاسيون برخوردار شد.

سخن نهایی

بریتانیا، استعمارگر پیر دنیا در مسر اقدامات استعماری خود از هر روشی برای رسیدن به منافع سیاسی و اقتصادی بهره می‌برد. این کشور با این شعار که "بریتانیا دوست و دشمن دائمی ندارد بلکه دوست و دشمن ما منافع ملی ما است"، بدون در نظر گرفتن حقوق و ارزش‌های انسانی، تنها برای یک چیز اهمیت قائل بود: منافع ملی بریتانیا به قیمت کشته شدن هزار انسان بی‌گناه، خواه با جنگ خواه با تریاک.

فهرست منابع

۱. مصطفی اسکندری، شناخت استعمار، قم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی(ص)، ۱۳۸۹، ص ۱۷۴. همانجا.

کورین اوته روسل، جنگ تریاک: تجاوز قدرت‌های غربی به چین، ترجمه حمید محوی، صص ۶-۵، برگرفته از:

<https://ir.monddediplo.com/۲۰۰۴/۱۰/article۴۲۲.html>

هلویگ شمیت-گلینتسر، چین نو از جنگ‌های تریاک تا به امروز، ترجمه واهیک کشیش‌زاده، تهران، مهراندیش، ۱۳۹۶ ص

۶.

دان ناردو، عصر استعمارگری، ترجمه مهدی حقیقت‌خواه، تهران، نشر ققنوس، ۱۳۸۶، ص ۱۳۳.

اسکندی، همان، ص ۱۷۵.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۴۸۵۳۹/ترياک-نخست-جنگ-کوتاه-نگاه>